

середовищі: тр. XI Міжнар. наук.-практ. конф., листопад 2011 р. – Ч. I. – К. : ВМУРЛ „Україна”. – 2011. – С. 92–94.

7. Петько Л.В. Стимулювання творчих здібностей підлітків засобами втілення образу казкового персонажу/ Л.В.Петько // Лялька як знак, образ, функція: Матер. всеукр. наук.-практ. конф. „Другі Марка Грушевського читання” / за ред. О.С.Найдена. – Київ. : ВД „Стилос”, 2010. – С. 200–204.

С. П. Лазаренко,

Бердянський державний педагогічний університет,
науковий керівник – д.пед.н., проф. В. Ф. Загороднова.

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ МІЖМОВНОГО ПОРІВНЯННЯ НА ЕТАПІ ПРАКТИЧНОГО ЗАСВОЄННЯ ЛЕКСИЧНИХ ЗНАНЬ УЧНІВ

Стан та умови функціонування української мови в Україні спонукають замислитися над пошуками шляхів урівноваження складної соціолінгвістичної ситуації в країні. У зв'язку з цим не випадковим є спрямування сучасної лінгводидактики на комунікативно-функціональне вивчення державної мови у школах з поліетнічним контингентом учнів.

Користування кількома мовами в житті частини населення ставить перед учителями ряд суттєвих завдань, які стосуються проблеми змісту шкільного курсу української мови, методів і прийомів роботи вчителя-словесника.

Тенденція сьогодення полягає у вивченні мови та культури певної нації – від конфронтації і зіставлення мов та культур до діалогу. Саме за умови володіння цілісною системою уявлень про національні звичаї, традиції, реалії країни, мова якої вивчається, можлива повноцінна комунікація, а оволодіння певною мовою неможливе без звернення до етносоціокультурних знань народу.

Нові завдання навчання української мови в контексті діалогу культур вказують на необхідність вивчення екстралінгвістичних параметрів спілкування та мовного середовища, де функціонує українська мова. Безпосередньо у навчальному процесі, працюючи з учнями-носіями іншої мови, іншого світосприйняття, інколи іншої віри, національної культури, ми не можемо не враховувати тієї національної моделі світосприйняття, яка вже склалася в учнів, не зважати на певні історико-етно-соціо-і психолінгвістичні особливості їх як представників іншої мовної і культурної спільноти.

Мета статті – визначити методичний потенціал методу міжмовного порівняння у лінгводидактиці, зокрема його значення для крос-культурного навчання учнів української мови.

Проблема крос-культурного навчання мов ґрунтується на дослідженні мовних контактів і зв'язків, які мають у мовознавстві давні й міцні традиції, спирається на фундаментальні, щодо постановки проблем і залучення багатого фактичного матеріалу, праці О.Потебні, Л.Булаховського, О.Шахматова, А.Кримського, П.Житецького та інших.

Останні роки вітчизняного й зарубіжного мовознавства відзначаються поглибленим вивченням мов у зіставних аспектах. Для цього вживаються різні терміни: контрастивна лінгвістика, конфронтативне мовознавство, зіставне мовознавство тощо. Між цими термінами науковці намагаються провести певну диференціацію залежно від кінцевої мети дослідження або ступеня структурної чи генетичної близькості або віддаленості мов. Зокрема, В.Манакін зазначає "...якщо прийняти те, що контрастивна лінгвістика досліджує розбіжності неспоріднених мов, а зіставне мовознавство – споріднених, то постає проблема, по-перше, мовних відповідників індоєвропейських мов на фоні деяких азійських чи східних мов, а по-друге, – терміна, яким позначатиметься зіставний аналіз мовних фактів споріднених слов'янських мов, серед яких наявні власні підгрупи близькоспоріднених"[2, 12]. З певним застереженням лінгвісти ставляться до перелічених термінів і вважають їх співвідносними.

Окремого з'ясування, на думку лінгвістів, потребує питання співвідношення контрастивістики й інших лінгвістичних галузей, які в основі своїй мають спільний метод пошуку – *порівняння*. Виходячи з того, що порівняння як універсальний лінгвістичний метод спонукає до виявлення трьох основних типів співвідношення між мовами – спільного, типологічного та відмінного, загальна компаративістика поділяється відповідно на три основні галузі: лінгвістичну універсологію, типологічну та контрастивну

лінгвістику. У межах кожної з них лінгвісти (В. Манакін, М. Кочерган) виокремлюють специфічні аспекти, напрямки, методи та принципи дослідження мовного матеріалу. *Лінгвістична універсологія* – це той напрямок у мовознавстві, який вивчає універсальні закономірності будови людських мов, єдність їхньої природи, загальної структури та функціонування у контексті людського спілкування, свідомості та буття. *Лінгвістична типологія* – напрям, який був і залишається основним у сучасному мовознавстві, і завданням якого є порівняльне вивчення типологічних властивостей мов незалежно від характеру генетичних відношень між ними. *Контрастивна лінгвістика* (або зіставна лінгвістика) – орієнтована на встановлення та пояснення мовних контрастів, або відмінних рис на фоні вже існуючої подібності. В. Манакін звертає нашу увагу на те, що контрастивна лінгвістика в такому розумінні може розглядатися як та, що доповнює типологію, поглиблює цілісне уявлення про порівнювані мовні системи.

"Порівняння є основою будь-якого розуміння і будь-якого мислення. Про все в світі ми дізнаємося не інакше, як через порівняння [3, 436]". Тому закономірним є той факт, що порівняння є універсальним методом не тільки в теоретичному застосуванні (вивчення мови), а і в практичному (навчання мови).

Проблемі застосування методу порівняння під час навчання другої мови присвятили свої праці багато дослідників. На значення цього методу для зменшення інтерферентного впливу першої мови звертали увагу Л. Щерба, Є. Поліванов, А. Супрун, М. Успенський, В. Чистяков, В. Ярцева, О. Біляєв, Н. Пашківська, І. Чередниченко, С. Канюка, Г. Коваль, А. Богуш, Ч. Фриз, Р. Ладі. Відмічалось, що метод порівняння сприяє усвідомленню фактів рідної і другої мов – Н. Смирницький, Р. Мразек, А. Стржижова, Г. Кржижкова, О. Хорошковська, М. Пентиліук, В. Дороз [1].

Досліджуючи цей прийом, М. Шанський і М. Успенський звертають увагу на те, що його застосування може мати прихований або відкритий характер. М. Пентиліук [3] називає міжмовне порівняння методом і виділяє два прийоми – зіставлення і протиставлення. Дослідниця зазначає, що зіставлення, ґрунтуючись на аналогії, дає можливість підкреслювати спільне в системах двох мов на всіх рівнях їхньої структури, а протиставлення служить для розрізнення мовних явищ і дає позитивні наслідки під час вивчення частково схожих, протилежних або специфічних мовних явищ.

Проте, незважаючи на багатоаспектні дослідження, єдиного тлумачення цього поняття до сьогодні немає. У своєму дослідженні широко використовуємо прийоми міжмовного порівняння – зіставлення і протиставлення, які сприяють глибокому засвоєнню спільного й відмінного в обох мовах, розвивають граматичне мислення учнів, мовну орієнтацію, створюють умови для успішного формування мовленнєвих умінь і навичок. Під час вивчення української мови як державної порівняння розглядаємо як організуючу основу навчального процесу і як один з ефективних методів навчання.

На сучасному етапі розвитку лінгводидактики перспективним стає підхід до процесу навчання української мови як державної з позиції діалогу культур. У цьому знаходить пояснення тенденція переходу від нейтрального лінгвокраїнознавства до зіставного, де явища мови і культури, що вивчаються, пропонуються у порівнянні з аналогічними явищами в рідній мові та культурі учня. Типологічний принцип вивчення мови є найбільш продуктивним, він будується на зіставному аналізі й враховує вплив соціальних, психологічних, релігійних, освітніх та інших факторів формування як окремої особистості, так і національності в цілому.

Література

1. Дороз В.Ф. Лінгвокультурологічний підхід до вивчення української лексики у школах з російською мовою навчання : монографія / В. Ф. Дороз. К. – Ніжин : ТОВ "Видавництво "Аспект-Поліграф", 2006. – 184с.
2. Манакін В.М. Сопоставительная лексикология : монографія (російською мовою) / В. М. Манакін. – К. : Знання, 2004. – 326 с.
3. Пентиліук М. І. Вивчення української мови в школах з російською мовою навчання / М. І. Пентиліук. – К. : Рута, 2000. – 128 с